

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Йоана Минкова Спасова-Дикова,
Институт за изследване на изкуствата – БАН,
научно направление 8. 4. „Театрално и филмово изкуство”,
e-mail joanasd@yahoo.co.uk

по конкурс за присъждане на
образователна и научна степен „доктор”
на Мариан Рангелов, с дисертация на тема:
„Влияние на българската куклена школа
за развитието на кукления театър в балканските страни“,
научно направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство”,
научен ръководител проф. Боньо Лунгов,
Национална академия за театрално и филмово изкуство
„Кръстьо Сарафов“

Анализ на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд „Влияние на българската куклена школа за развитието на кукления театър в балканските страни“ на Мариан Рангелов, асистент-преподавател и докторант в Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“, е в обем от 192 страници. Дисертацията се състои от въведение, изложение в три глави с подчасти, представени са интервюта на изявени български куклени творци, дали своя принос за развитието на кукления театър в Балканските държави, заключение, библиография, която включва 52 източника, 4 приложения, основни приноси на дисертационния труд.

Това е първото по рода си цялостно и задълбочено проучване на влиянието на българската куклена школа за развитието на кукления театър в балканските страни.

Предмет на изследването е начинът, по който се развива кукления театър в балканските страни, негов обект е влиянието на българската куклена школа върху развитието на кукления театър на Балканите.

В труда са поставени редица въпроси за значимостта на Кукления театър в България и балканските страни, за необходимостта от неговото усъвършенстване, популяризиране и съхранение, за използването на различни системи кукли и внедряването им от български творци на различни сцени на Балканите, за необходимостта от културен обмен и предаване на знания и опит в областта на кукленото изкуство.

Рангелов формулира точно целта и задачите на изследването като посочва, че основна цел е „да се проследи и анализира, как е повлияла българската куклена школа върху развитието на кукления театър на Балканите“.

Той си поставя следните изключително актуални и амбициозни задачи: описване на приносите на Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ – катедра „Куклен театър“ – за развитието на кукленото изкуство на Балканите, поради липсата на професионални висши училища за куклен театър в повечето балкански страни; проследяването на участието на български педагози, режисьори, сценографи, композитори и хореографи при създаването на куклени спектакли в балканските страни и с какво те допринасят за развитието на това изкуство; описването на наградите, получени на различни международни фестивали на спектакли, създадени от български постановъчни екипи в куклени театри на Балканите; създаване на архив от доказателствен материал – статии, отзиви и рецензии за куклени спектакли, създадени от български куклени режисьори, сценографи и композитори в различните Балкански държави, както и на архив с исторически данни за възникването на кукленото изкуство и утвърждаването му по-късно в професионални куклени театри в България и балканските страни;

акцентирането върху необходимостта от кукления театър в съвременното общество и проблемите за неговото развитие, популяризиране и съхраняване на паметта за него; създаването на архив от интервюта на български куклени творци, работили в различните балкански страни. Бих искала да изтъкна, че тези конкретни задачи са до голяма степен изпълнени.

Работните хипотези са свързани с очертаването на тенденциите в развитието на кукленото изкуство на Балканите и в България; обучението на студенти от балканските държави в Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ – катедра „Куклен театър“ като предпоставка за професионално развитие на кукленото изкуство на Балканите; важната роля на българската куклена школа, чрез различните системи кукли и фолклорните мотиви, използвани от българските педагози, режисьори и сценографи за развитието на кукления театър в балканските страни: Северна Македония, Сърбия, Босна и Херцеговина, Албания и Черна гора. В хода на изложението Рангелов успява да разгърне и защити своите хипотези.

В дисертацията са използвани методи на изследване, които включват анализ, систематизиране на архивен доказателствен материал, количествени методи – изготвяне на списъци, справки и на метода на интервюто.

Текстът има точна и ясна структура. Във въвеждащата част се разглеждат актуалността и значимостта на избраната проблематика. Посочени са предмета, обекта, целите и изследователските задачи. Формулирани са изследователските хипотези на проучването. Определени са изследователските подходи и методология. Коментират се необходимите ограничения на анализа.

В първа глава са разгледани въпроси, които се отнасят до кукления театър като изкуство на Балканите като основен акцент е поставен върху видовете системи кукли, анимацията и трансформацията.

Във втора глава се анализира влиянието на български творци при

създаване на куклени спектакли в балканските страни – драматурзи, режисьори, сценографи и композитори.

Тази глава се състои от три подчасти: за влиянието на български творци при създаване на куклени спектакли в Северна Македония, Република Сърбия, Босна и Херцеговина, Хърватска, Гърция, Турция, Албания, Румъния, Словения, Черна Гора и Косово; за наградите на театри от балканските страни за спектакли, създадени от български куклени творци. Представени са интервюта с 13 български творци, дали своя принос за развитието на кукления театър в Балканските страни, между които проф. Славчо Маленов, Тодор Вълков, проф. Боньо Лунгов и проф. Константин Каракостов, Кирякос Аргиропулос, Бисерка Колевска, Съни Сънински, доц. д-р Мирослав Цветанов, Веселин Бойдев, Петър Тодоров, Съби Събев, Елица Петкова, Наталия Гочева.

В третата глава във фокуса на внимание попада фолклорът като вдъхновение за кукления театър на Балканите. Обособени са пет подчасти. Направен е опит за дефиниране на понятието „фолклор“ и очертаване на историческите параметри на въвеждане и използване на фолклорни мотиви в кукления спектакъл на Балканите. Разгледани са межкултурните влияния на традиционните култури на Балканите в областта на кукленото изкуство. Особен акцент е създаването на кукли от предмети на бита. Специално се разглежда въпросът за създаването на спектакли под влияние на българската куклена школа в контекста на пътищата за съхранение на фолклора на отделните балкански страни на популяризирането на народната музика, песни и танци чрез куклени спектакли, създадени на базата на автентичния фолклор на балканските страни.

Накрая са направени изводи по отношение на резултатите от изследването и са прецизирани изходните хипотези, свързани с: развитието на кукления театър в балканските страни под въздействието на българската куклена школа; влиянието на българската куклена школа за обучение на

артисти в професионални куклени театри на Балканите от български педагози и за съхраняване традициите във фолклора на балканските страни чрез импровизирани кукли от автентични фолклорни материали.

В първото, според мен много ценно приложение, са представени отзиви, рецензии и статии за куклени спектакли, създадени от български творци на балканските страни в международното медийно пространство.

Във второто е включен направеният опис на използваните снимки от куклени спектакли на балканските страни, което също е важен аспект от положения проучвателски труд.

Приносно е трето приложение, представляващо архив от исторически данни за възникването на професионалното куклено изкуство в България и балканските страни: Сърбия, Северна Македония, Албания, Хърватия, Словения, Турция, Гърция, Косово, Румъния, Босна и Херцеговина, Черна Гора.

Има и още едно приложение на участията на автора в куклени спектакли като актьор, режисьор, преподавател – асистент в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, участия във фестивали и награди.

Описание на приносите

Бих искала да обобщя, че основните приноси са свързани не само с някои исторически и теоретико-методологични разработки, но имат и практико-приложен характер. Съгласна съм с посочените от докторанта приноси. Те състоят в това, че за първи път детайлно и систематизирано е проследено влиянието на българската куклена школа – педагози, драматурзи, режисьори, сценографи, композитори и хореографи – при създаването на куклени спектакли в балканските страни и с какво те допринасят за развитието на това изкуство по тези земи. Също така поетапно е описано с какво е допринесла Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ – катедра „Куклен театър“ – за

развитието на кукленото изкуство на Балканите, поради липса на професионални висши училища за куклен театър в повечето балкански страни.

Приносно е разглеждането на създадените спектакли с импровизирани кукли, реализирани на базата на фолклора, в балканските страни. Такъв вид спектакли, до реализацията им от български куклени постановъчни екипи, не са съществували на Балканите. Благодарение на българските педагози, драматурзи, режисьори, сценографи, хореографи и композитори са създадени фолклорни спектакли със системата импровизирани кукли, които имат огромно значение за съхранение на фолклора на всяка една балканска държава.

Важен акцент е изтъкването на факта, че получените множество награди на международни куклени фестивали, положителните рецензии, статии и отзиви за спектакли, създадени от български куклени творци в балканските страни, са безспорно доказателство за благотворното влияние на българската куклена школа на Балканите.

Голямо достойнство на разработката е създаването на своеобразен архив с исторически данни за възникването на кукленото изкуство и утвърждаването му по-късно в професионални куклени театри в България и балканските страни, както и архив от интервюта на изявени български куклени творци, дали своя принос за развитието на кукления театър в балканските държави.

В труда авторът е събрал богат снимков материал от спектакли, реализирани в балканските страни от утвърдени български куклени творци. По този начин изследването допълва историята на кукления театър на Балканите.

Съществен принос на това изследване е, че то може да бъде продължено от творци в България и на Балканите, които се занимават с куклено изкуство. Много български сценографи, работейки в куклените

театри в различните балкански държави, внасят една нова естетика и по този начин доразвиват кукленото изкуство по тези земи, което представлява голям принос на българския куклен театър за развитието на това изкуство на Балканите.

Според мен най-голям принос на дисертацията е, че тя представлява самостоятелно проучване в резултат на систематично изследване по определени критерии. Тя изразява една специфична гледна точка от ъгъла на кукления актьор, режисьор и педагог в неговата работата.

Такава цялостна разработка за влиянието на българската куклена школа за развитието на кукления театър в балканските страни се прави за първи път.

Това изследване би могло да послужи на студенти и преподаватели, на различни организации и хора, които обмислят варианти за развитие в областта на кукленото изкуство, както и на други заинтересовани от проблема страни.

Лични качества на автора

Мариан Рангелов става магистър по специалност „Театрална режисура“ с ръководител д-р Николай Ламбрев в Югозападен университет „Неофит Рилски“ с представлението „Приказки за Хитър Петър“ през 2019 г. През 2017 г. получава професионална квалификация бакалавър по „Актьорство за куклен театър“, с художествен ръководител проф. Боньо Лунгов, в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“.

Рангелов е актьор в Столичния куклен театър от 2017 г.

Той е асистент-преподавател в класа на професор Боньо Лунгов от 2017 г., както и асистент-преподавател в класа на професор Константин Каракостов от 2019 г.

Неговите качества като практик и като педагог определено налагат отпечатък върху разработената дисертация като подбор на тема, тези,

познаване и задълбочено проучване на проблема.

Някои от спектаклите, в които е участвал като актьор са в Куклен театър НАТФИЗ: „Най-храбрият шивач“, „Море от фантазия“, „Жабокът принц“, „Песен от любов“; в Столичен куклен театър: „Маугли“, „Попът и неговия слуга Глупан“, „Питър Пан“, „Игра на въображение“, „Карлсон“, „Хитър Петър“, „Зимна приказка“, „Непознатото дете“, „Малкия Мук“, „По следите на Дядо Коледа“, „Косе Босе“, „Спондж Боб“.

Неговите постановки като режисьор са в Куклен театър НАТФИЗ: „Приказки за Хитър Петър“, 2019, „Любовта на Дон Перлимплин“, 2022, „Бяла приказка“, 2022.

Бих искала да изтъкна участието на Рангелов в двугодишен международен петстранен ТИР проект по програма Еразъм+ (Португалия, България, Великобритания, Италия и Унгария) като представител на България – НАТФИЗ „Кр. Сарафов“. Проект № 2017-1-PT01-KA201-035930 Международен европейски проект: ТИР – Transferring Innovative Practices in 2-nd chance education addressing ELET.

В годините преди и след пандемията от 2015 до 2022 е участвал в няколко фестивала у нас: (X-ти международен фестивал за уличен и куклен театър „Панаир на куклите“, София, със спектаклите „Игра на въображение“ и „Карлсон“; VIII-ми международен куклен фестивал „Дни на куклите“, Бургас, със спектакъла „Косе Босе“; XII-ти международен фестивал за уличен и куклен театър „Панаир на куклите“, София, със спектакъла „Непознатото дете“) и в чужбина (XVI-ти Лутфест в Сараево, Република Сръбска, Босна и Херцеговина със спектакъла „Равноденствие“, отличен с почетна награда за нови форми в кукленото изкуство).

Препоръки и бележки

Текстът има ясна структура. Има какво да се желае по отношение на дефинирането на използваните понятия. Също така би следвало да се

направят някои структурни промени. Например интервютата биха могли да бъдат изнесени като приложение, а в текста да бъде направен анализ на процесите в кукления театър на Балканите през разглеждания период. Изследването има висока познавателна и практическа стойност, но като цяло към момента на много места има летописно-справочен характер с дълги списъци, които могат да бъдат дадени като таблици и след това накратко анализирани. Той се нуждае от известно прецизиране на цитиранията, които в самия текст не са твърде много, от отстраняване на някои стилови, пунктуационни, правописни и пр. неточности, както и повторения.

Заключение

Предложеният дисертационен труд отговаря на изискванията по чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ. Представен е изискуемият минимум публикации. С оглед на вече изтъкнатите качества на Мариан Рангелов като педагог, театрален практик и изследовател в областта на кукленото театрално изкуство, както и на приносните моменти в представената дисертация, давам положителна оценка и предлагам да му бъде присъдена ОНС „доктор“.

Дата:

19. 05. 2023

Подпис:

проф. д-р Йоана Спасова-Дикова